

การฟื้นฟูและพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สมสมัย*

อุทัย ดุลยเกษม

ในวันนี้จะเชิญชวนให้ท่านที่นับถือทั้งหลาย ได้ช่วยกันคิด ช่วยกันทำเพื่อประโยชน์ต่อสังคมของเรา ในเรื่องการฟื้นฟูและพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สมสมัย ในประเทศไทยของเรามีวัดที่จดทะเบียนเป็นทางการทั้งวัดหลวงวัดราษฎร์ทั้งหมดประมาณ 30,000 กว่าวัด ที่กล่าวนี้ยังไม่นับรวมสำนักสงฆ์ที่มีอีกมากมาย วัดจำนวนมากมายเหล่านี้นั้นในสมัยก่อนเป็นสถานที่สำหรับการศึกษาเรียนรู้ของกุลบุตรในสังคมไทยทั้งในการบวชเรียนและการใช้เป็นสถานศึกษาสำหรับเด็กในชุมชน นอกจากนี้วัดจำนวนมากยังทำหน้าที่เสมือนเป็นหอศิลป์และพิพิธภัณฑ์ด้วย เพราะได้เก็บสะสมสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ไว้มากมายและในหลาย ๆ วัดที่มีภาพฝาผนังบอกเล่าถึงพุทธประวัติอย่างสวยงาม นอกจากนี้หลายวัดยังเป็นเสมือนโรงพยาบาลทำหน้าที่รักษาพยาบาลหรือทำหน้าที่เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านยาสมุนไพร และที่สำคัญไม่น้อยไปกว่ากัน วัดยังทำหน้าที่เสมือนศาลยุติธรรม แต่ทำหน้าที่ใกล้เคียงความขัดแย้งทั้งหลายได้อย่างมีประสิทธิภาพมาก บางวัดทำหน้าที่รองรับสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาของชุมชนไว้ด้วย เช่น เป็นที่ปล่อยหมาแมวที่เจ้าของไม่ต้องการเลี้ยง หรือเป็นที่อาศัยของคนที่เป็นโรคติดต่อ เช่น โรคเรื้อน หรือ เป็นที่พักอาศัยของคนที่ยากจนไม่มีที่พักอาศัย เป็นต้น นอกจากนี้วัดยังทำหน้าที่ในเรื่องอื่น ๆ อีก เช่น อาจจะมีส่วนในพิธีแต่งงาน พิธีบวชและพิธีศพ เป็นต้น ในปัจจุบันนี้วัดจำนวนหนึ่งยังทำหน้าที่ดังกล่าวนี้อยู่ แต่วัดจำนวนมากที่เดียวที่กำลังเผชิญปัญหาที่ค่อนข้างวิกฤติ กล่าวคือ วัดจำนวนมากเป็นเรือนหมื่นที่ไม่มีพระสงฆ์พำนักอยู่ประจำ กลายเป็นวัดร้าง หรือไม่ก็มีพระอยู่เพียงน้อยรูป เช่น รูปเดียวบ้าง สองรูปบ้าง จนไม่สามารถทำพิธีทางพุทธศาสนาได้ แต่ที่น่าเสียดาย

มากกว่านั้นก็คือวัดจำนวนไม่น้อยได้กลายเป็นแหล่งทำธุรกิจค้าขาย ทั้งขายพระเครื่องและขายสินค้าอื่น ๆ มากมาย ด้วยเหตุตั้งนั้นความสำคัญของวัดในทางศาสนาจึงลดความสำคัญลงไปมากในปัจจุบัน

ถ้าเราช่วยกันคิดดี ๆ เราอาจจะฟื้นฟูและพัฒนาวัดในชุมชนให้ทำหน้าที่ในบางเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์ให้แก่ประชาชนในพื้นที่ได้มาก เช่น การฟื้นฟูวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการแพทย์แผนไทย การเรียนรู้เรื่องศิลปะ การเรียนรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือการเรียนรู้ด้านการประกอบอาชีพในชุมชน เป็นต้น

ประเด็นปัญหาที่ต้องช่วยกันขบคิดก็คือ ในปัจจุบันนี้ คนส่วนมากโดยเฉพาะคนหนุ่มสาวไม่เข้าวัด ส่วนผู้หลักผู้ใหญ่และคนสูงวัยที่เข้าวัดก็มักจะมีเป้าหมายเดียวคือไป “ทำบุญ” แต่ไม่ได้เรียนรู้อะไร กลับสร้างปัญหาให้กับวัดอีกด้วย เพราะวัดมีของที่ประชาชนนำมา “ทำบุญ” มากมายมหาศาลจนพระสงฆ์ซึ่งมีจำนวนน้อยอยู่แล้วต้องเสียเวลาจัดการกับสิ่งของเหล่านั้นมากมายจนไม่มีเวลาปฏิบัติธรรม เราจะมียุทธศาสตร์อะไรที่จะสามารถดึงดูดให้คนเข้าวัดมากขึ้น นี่เป็นขั้นแรก ขั้นต่อมาคือเมื่อคนเข้าวัดแล้ว ควรมุ่งที่การศึกษาเรียนรู้ในเรื่องอะไรก็ได้ที่ตนสนใจ

เรื่องนี้ต้องร่วมมือกันคิดร่วมมือกันลงมือทำระหว่างวัดกับชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ ผมคิดว่าในจังหวัดนครศรีธรรมราชมีวัดจำนวนมาก เราอาจจะช่วยกันทำโครงการสำรวจว่ามีวัดไหนบ้างที่มีความสนใจและมีศักยภาพที่จะฟื้นฟูและพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ได้ แล้วช่วยกันลงมือพัฒนา ดีไหมครับ ในแต่ละอำเภอ จัดให้

* นักวิชาการอิสระ

มีคณะกรรมการสักขุทหนึ่งทำหน้าที่สำรวจโดยอาจร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) หรือ เทศบาล โรงพยาบาลและโรงเรียน เป็นต้น น่าจะทำให้ได้ไม่ยากจนครับ ค่าใช้จ่ายก็ไม่มีอะไรมาก ได้เคยเห็นบางวัดพยายามทำในเรื่องนี้ เช่น ที่วัดห้วยเกียง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ท่านเจ้าอาวาสร่วมกับประชาชนในชุมชนและร่วมมือกับโรงพยาบาลชุมชน สามารถทำหน้าที่เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งปฏิบัติการด้านสุขภาพชุมชนได้อย่างดีทีเดียว

เงื่อนไขสำคัญในการฟื้นฟูบทบาทของวัดที่เหมาะสมกับยุคสมัย น่าจะเป็นของประชาชนในชุมชนที่ตั้งของวัดเพราะวัดในพุทธศาสนานั้นโดยพื้นฐานแล้วต้องเกี่ยวข้องกับผูกพันกับชุมชน ผมคิดว่าวัดใดที่ประชาชนส่วนมากในชุมชนใกล้วัดไม่ไปทำบุญหรือไม่ไปร่วมกิจกรรมทางศาสนาของวัด แสดงให้เห็นว่าวัดแห่งนั้นมีปัญหาบางอย่างแน่นอน และปัญหาที่ว่านั้นมักมาจากพระสงฆ์ในวัดนั่นเอง ผมสังเกตเห็นวัดจำนวนไม่น้อยเวลาถึงงานทอดกฐินประจำปีมีแต่ผู้คนจากแดนไกล แต่ประชาชนในชุมชนใกล้วัดมาร่วมงานไม่มาก ในกรณีอย่างนี้ วัดจะอยู่และแสดงบทบาทหน้าที่ของวัดได้อย่างไร

บางวัดเวลาถึงงานสำคัญทางพุทธศาสนา มีประชาชนรอบ ๆ วัดไปร่วมงานน้อยมาก ผมมีบ้านอยู่ใกล้วัดในรัศมีไม่เกิน 3 กิโลเมตร ประมาณ 4-5 วัด ผมพยายามไปร่วมงานต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในวัดเหล่านี้และสังเกตเห็นว่ามีประชาชนรอบ ๆ วัดมาร่วมงานไม่มากนัก นับว่าน่าเสียดาย ในขณะเดียวกันมีวัดจำนวนไม่น้อยที่เน้นในเรื่องการเรียไ้เงินทำบุญ เดินไปทางไหนมีแต่ตู้รับบริจาค และที่น่ารำคาญมาก คือ มีโฆษณาทำหน้าที่โฆษณาชักชวนให้คนที่มาวัดบริจาคเงินทำบุญ ผมยังไม่ค่อยเห็นวัดที่พยายามฟื้นฟูบทบาทของวัดให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมมากนัก

ด้วยเหตุดังนั้นถ้าประชาชนรอบ ๆ วัด และหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชนได้ช่วยกันผลักดันในเรื่องนี้ โดยเจรจากับวัดโดยเฉพาะเจ้าอาวาส

ให้เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นในการฟื้นฟูบทบาทของวัดในยุคสมัยที่ทุกสิ่งทุกอย่างมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วให้วัดเป็นที่พึ่งของประชาชนในเรื่องต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านการเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ ตลอดชีวิต

ผมเชื่อว่ายังมีหลายวัดในประเทศไทย ที่มีศักยภาพมากในการฟื้นฟู คำว่ามีศักยภาพมาก หมายถึงว่า มีเจ้าอาวาสหรือรองเจ้าอาวาสในหลาย ๆ วัดต้องการฟื้นฟูบทบาทของวัดให้สมสมัยและมีประชาชนรอบ ๆ วัดหลายแห่งมีความสนใจในเรื่องนี้และที่สำคัญน่าจะเชื่อได้ว่ามีหน่วยงานในพื้นที่หลายหน่วยงานที่อาจจะสนใจเข้าร่วมในการผลักดันเรื่องนี้

ในระยะแรก ถ้าเราช่วยกันฟื้นฟูบทบาทของวัดให้สมสมัยได้อำเภอละ 1 วัด ก็น่าจะทำได้ว่าเฉพาะจังหวัดนครศรีธรรมราชเอง เรามีมากถึง 23 อำเภอ ถ้าเราเริ่มทำโครงการนี้อำเภอละ 1 วัด เราก็จะมีโครงการทั้งหมด 23 วัด เป็นอย่างน้อย และในแต่ละอำเภอ ถ้าเราสามารถหาเจ้าภาพในแต่ละอำเภอได้ เช่น อาจจะเป็นโรงเรียน หรือ อบต. หรือ โรงพยาบาลชุมชน หรือ โรงพยาบาลเสริมสร้างสุขภาพตำบล (รพสต.) หรือ เทศบาล เป็นต้น เราก็อาจจะเริ่มได้

ท่านเห็นด้วยกับผมไหมครับว่า บทบาทของวัดในสังคมปัจจุบันต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เหมาะสมกับยุคสมัยและก่อให้เกิดประโยชน์กับชุมชนให้มากที่สุดโดยที่ยังรักษาสถานการณ์ความเป็นศาสนสถานอยู่เหมือนเดิมและยังทำหน้าที่ในด้านการให้การศึกษอบรมด้านคุณธรรมและศีลธรรมอยู่เช่นเดิม แต่ประเด็นมีว่า เราจะต้องหาพุทธศาสตร์ให้คนเข้าวัดก่อน แต่คนจะเข้าวัดก็ต่อเมื่อเขามองเห็นคุณประโยชน์ที่จะได้ในชาตินี้ครับ

